

شیعیان نیجریه

(۳)

در شماره گذشته (خردادماه ۱۳۹۵) درباره شیعیان نیجریه و شکل‌گیری جامعه شیعی در آفریقا و کانون‌های استقرار تشیع در نیجریه و مهم‌ترین مرکز شیعیان (زاریا) مطالبی تقدیم خوانندگان گرامی کردیم و اینک ادامه بحث:

حرکت اسلامی شیعیان نیجریه اولین تشکل شیعی در کشور نیجریه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، در قالب **حرکت اسلامی شمال نیجریه** شکل گرفت. رهبری این جنبش را شیخ **ابراهیم زکزاکی** بر عهده دارد. این تشکیلات، برای نخستین بار در سال ۱۳۵۸ش در **مرکز آموزش عالی** طرح‌ریزی شد و در حدود سال ۱۳۶۵ش به شهرها و روستاها نفوذ کرد

و سرانجام به جنبشی مردمی و فراگیر تبدیل شد و در سال ۱۳۶۸ش مورد استقبال و حمایت اقشار گوناگون قرار گرفت و آن‌چنان پیروان گسترده‌ای به دست آورد که در گردهمایی‌های خود از مردم خواست در قالب جمعیت کمتری شرکت کنند تا بتوانند آنان را سازماندهی کنند.

زکزاکی در مصاحبه‌ای گفت: در سال ۱۳۷۷ش در آخرین تظاهراتی که -قبل

الإسلامية في نيجرية) را پایه‌گذاری کرد و رهبری آن را به عهده گرفت. این تشکل شیعی، مؤسسات گوناگونی راه‌اندازی کرده است. مؤسسه شیعی **حیدر لئشر الإسلام** با هدف تربیت مبلغان و مدرسان بومی نيجريه که توسط شیخ حافظ محمد سعید اداره می‌گردد و نیز تأسیس و گسترش مدارس اسلامی در ایالات مختلف نيجريه که فعالیت‌های این مؤسسه است، از نهادهای شیعی نيجريه می‌باشد که حرکت اسلامی بر آن نظارت دارد.

جنبش مذکور تحت تأثیر بیداری اسلامی و انقلاب اسلامی ایران به یکی از قوی‌ترین خیزش‌های نيجريه تبدیل شد و با استقبال گسترده‌ای در میان اهالی این کشور مواجه گردیده است. این نهاد خودجوش و انقلابی با تقدیم شهدا و مجروحان بسیار، همه‌ساله به مناسبت‌های گوناگون راهپیمایی‌های

۱. بخشی از گفتار شیخ زکراکی در مصاحبه با هفته‌نامه Week Vaguapd در اواخر سال ۱۹۹۹م و سرزمین زبان‌ها و قومیت‌ها، ص ۱۰۴.

از دستگیری‌ام - علیه عربستان سعودی به دلیل مخالفت این کشور از پذیرش حجاج نيجريه‌ای برگزار شد، توصیه کردیم که این تظاهرات صرفاً در ایالت‌های نيجريه صورت گیرد، ولی صحبت از شرکت متجاوز از یک میلیون نفر بود و ما خود تمایل داریم تعداد کمتری حضور یابند تا قادر باشیم ایشان را نظارت کنیم و از نفوذ عوامل وابسته به اجانب و حرکت‌های جاسوسی و پیدایش رشته‌های نفاق جلوگیری کنیم. زکراکی خود را از رهروان **عثمان دان‌فودیو، امام خمینی** و متأثر از انقلاب اسلامی ایران می‌داند.^(۱)

نهادهای و مؤسسات شیعی

یادآور می‌گردد شیخ ابراهیم زکراکی که به عنوان معاون امور بین‌الملل انجمن اسلامی سودان در مراسم اولین سالگرد انقلاب اسلامی ایران، به ایران آمده بود، بعد از بازگشت به نيجريه با همکاری عده‌ای از دوستان مبارزش، جنبش اسلامی نيجريه **(الحركة**

سومین کشور در جهان اسلام (نیجریه)

از سوی دیگر، در تشکیلات لشکری و کشوری نیجریه فساد، سوء استفاده‌های مالی و پی‌گیری منافع شخصی به وضوح وجود دارد و عناصری که می‌خواهند به اهداف پلید و هوس‌های آلوده خود دست یابند، تکاپوی این جنبش را به زیان خود می‌دانند و در صدد آن هستند که این سد استقرار و پایدار را از سر راه خود بردارند.^(۲)

در حالی که اعضای این جنبش، مکرراً از طرف ارتش نیجریه، گروه‌های تروریستی و مزدوران رژیم صهیونیستی مورد حمله‌های خونینی قرار می‌گیرند و مدام قربانی می‌دهند، اما در عین استقامت و پایداری، همچنان بردباری

کاملاً مسالمت‌آمیزی انجام می‌دهد، اما متأسفانه عوامل امنیتی و نظامی با حمایت دولت مرکزی و پشتیبانی لاجستیکی حکومت مرکزی، به این تظاهرات آرام یورش برده‌اند. بعضی از اشخاص نظامی رانده شده هم اعتراف کرده‌اند که چنین جنایات وحشت‌انگیزی را مرتکب شده‌اند.^(۱)

واقعیت این است که کشورهای اروپایی، صهیونیست‌ها و رژیم مستبد عربستان سعودی در موضوع حضور و نفوذ در نیجریه با یکدیگر تفاهم و اشتراک منافع جدی دارند و چون جنبش اسلامی شیعیان الگویی موفق از مذهبی اسلامی، به‌ویژه وحدت با اهل سنت را اجرا می‌کند و این ویژگی جاذبه زیادی در میان مسلمانان نیجریه به وجود آورده است و انسجام جامعه اسلامی مانع اجرای نقشه‌های استکباری آنان در این کشور می‌شود، در پی آن هستند که چنین تشکل پویا و مردمی را از طریق نفوذ در نظام اداری، سیاسی و امنیتی نیجریه سرکوب نمایند.

۱. مصاحبه با شیخ زکراکی، مجله حضور، ص ۵۲، بهار ۱۳۸۴، سایت ویکی شیعه (نیجریه)، ص ۳ و مصاحبه با جومای کروفی - نویسنده و محقق و کارگردان مستندی به نام «جنبش اسلامی در نیجریه و ماهنامه فرهنگی اجتماعی سیاسی فکه، ص ۱۴۶، تیر ۱۳۹۴، ص ۲۳-۲۰.
۲. گفت‌وگو با جعفر قنابدانی (کارشناس مسایل آفریقا)، روزنامه اطلاعات، ش ۲۶۳۴۲، ۱۵/۱۰/۱۳۹۴، ص ۱۲.

و با جنایات اشغالگران و غاصبان صهیونیستی و رژیم تروریست پرور عربستان مخالف هستیم و در واقع مروج افکار و تعالیم امام خمینی و حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای می‌باشیم، تصمیم گرفته‌اند ما را از میان بردارند^(۱)».

تلاش‌های تشکیلاتی، تعلیماتی و تبلیغاتی شیعیان نیجریه

حرکت اسلامی شمال نیجریه در بدو تأسیس خود توانست تعداد زیادی از جوانان مسلمان را جذب نماید و برخی گروه‌های تحصیل کرده و دانشگاهی نیجریه شامل اساتید، اعضای هیئت‌های علمی در نواحی شمالی و تعدادی هم در نقاط جنوبی به تعالیم این تشکل علاقه نشان دادند. بعد از جنگ داخلی لبنان، شماری از شیعیان این کشور به تدریج وارد منطقه غرب آفریقا به‌ویژه نیجریه و سیرائون گردیدند و بخشی از آنان در شهر کانو

پیشه کرده‌اند. یکی از اعضای اصلی این حرکت که از نزدیکان رهبر این جنبش -زکزاکی- به‌شمار می‌رود می‌گوید: «همه ما تابع دستورات رهبر جنبش هستیم و اگر نیروهای دولتی بخواهند به ما آسیب برسانند، مهیای خنثی کردن هرگونه حرکت ایذایی هستیم. در عین حال صبر پیشه می‌سازیم که مبادا دشمن از گاهی کوهی بسازد و با جنگ رسانه‌ای و ترویج شایعات، اجازه ندهد سخن برحق خود و پیام حیات‌بخش خویش را به دیگر مسلمانان برسانیم.

در تمام شهرهای نیجریه تظاهرات در دفاع از جنبش شیعیان شکل گرفته است و این موضع‌گیری‌ها ادامه خواهد داشت. این که کارگزاران و نظامیان نیجریه نسبت به حرکت ما خصومت می‌ورزند و در صدد نابود کردن تشکیلات جنبش و متلاشی کردن آن هستند، علت آن صرفاً شیعه بودن ما نمی‌باشد، بلکه چون انقلاب اسلامی ایران را چراغ راه خویش قرار داده‌ایم از مسلمانان مظلوم فلسطین، بحرین، یمن، سوریه و عراق دفاع می‌کنیم

۱. اظهارات حسن بالا (عضو جنبش اسلامی شیعیان نیجریه)، کیهان، ۱۳۹۴/۹/۲۵.

سومین کشور در جهان اسلام (نیجریه)

اسلامی در خاورمیانه، رشد آگاهی و ارتقای میزان بصیرت مردم، فعالیت‌های سازمان‌یافته برای نشر مذهب تشیع که در رأس آن‌ها اهتمام شیخ زکراکی می‌باشد، بازگشت دانشجویان علوم و معارف اسلامی از کشورهای مسلمان به سرزمین خود^(۱).

تشکلی که تحت رهبری و آموزش‌ها و تعالیم شیخ ابراهیم زکراکی قرار دارد، به سبب الهام گرفتن از انقلاب اسلامی، در برابر فسادها و خلاف‌های کارگزاران دولتی، مواضع تندی دارند و به علت مطرح کردن افکار امام خمینی و نهضت اسلامی ایران، سخت مورد کنترل سازمان امنیت نیجریه است و بارها پلیس، شخصیت‌های اثرگذار آن، از جمله شیخ زکراکی را دستگیر و روانه زندان نموده است. با این وجود این گروه از ترویج برنامه‌های خود دست بر نمی‌دارد و با تشکیل مجامع عمومی و تبلیغاتی در خیابان‌ها، مساجد و

استقرار یافتند و به تدریج اقلیت قابل ملاحظه و تأثیرگذاری را تشکیل دادند. با فعالیت‌های حرکت اسلامی شمال نیجریه، عده‌ای از بومیان مسلمان نیز جذب مذهب اهل بیت گردیدند. لبنانی‌های شیعه غالباً به فعالیت‌های تجاری و اقتصادی مشغولند و دارای موقعیت اجتماعی مناسبی هستند و در طول سه دهه اخیر موفق به کسب امکاناتی گردیده و در توسعه اقتصادی کشور سهم می‌باشند. لبنانی‌ها در فعالیت‌های تبلیغی و فرهنگی همت زیادی دارند و چندین مرکز مذهبی و مدرسه (ویژه تربیت فرزندان خود) تأسیس کرده‌اند.

عناصر زمینه‌ساز گرایش به مذهب اهل بیت در نیجریه به چند عامل بستگی دارد که عبارتند از توجه مسلمانان این منطقه به موضوع مهدویت، قیام عثمان دان فودیو و استمرار آن که با تأییدی از مفاهیم و مباحث شیعیان شکل گرفته بود، پیروزی انقلاب اسلامی ایران و بیداری

۱. تشیع در نیجریه، مرکز اطلاع‌رسانی مجمع جهانی اهل بیت.

طریقه اهل البیت یا جماعت امام کاظم علیه السلام در پایتخت سابق نیجریه - شهر لاگوس - شکل گرفت. رهبری این گروه در ملاء عام ظاهر نمی‌گردد و هیچ‌یک از افرادی که به عضویت آن در آمده‌اند، خود را معرفی نمی‌کنند. آنان در منطقه **بداگری** لاگوس مسجد و محل اجتماع دارند. آنان عبادات و فرائض خود را همچون دیگر شیعیان به جای می‌آورند.

نظام مخفی‌کاری طریقه یادشده در رابطه با سایر اقبشار جامعه و نیز نوع عقاید و افکارشان از این واقعیت حکایت می‌کند که این‌ها در شیوه خود گرایش‌های عرفانی دارند اما نه به آن روشی که صوفیان بدعت‌گذار در پیش گرفته‌اند، بلکه آنان در تعالیم خود به شیوه و سخن اهل بیت توجه ویژه‌ای دارند^(۲).

۱. سرزمین و مردم نیجریه، محمدرضا شکیبا، ص ۳۰۹-۳۰۸.
۲. طریقه‌ها و فرق اسلامی در نیجریه، کیهان فرهنگی، ش ۱۵۴، مرداد ۱۳۷۸، ص ۷۳.

حسینیه‌ها و حتی برخی مراکز علمی و فرهنگی، مردم را به سوی اسلام راستین و مذهب اهل بیت و هم‌چنین مخالفت با حکومت وقت و کوشش برای ایجاد نظامی اسلامی دعوت می‌کند.

اعضای این تشکیلات علاقه‌مند به اشتغال در کارهای دولتی و نظام سیاسی نیجریه نمی‌باشند. نهاد یادشده به تدریج با تلاش‌های تبلیغی و فرهنگی خود انسجام خاصی را در میان شیعیان بومی و مهاجر پدید آورده است و اعضای آن، برنامه‌های فکری و سیاسی خود را به صورت آشکار و گاه پنهان به اجرا در می‌آورند^(۱).

تشیع در جنوب نیجریه

در جنوب نیجریه حرکتی با صبغه تشیع شکل گرفته که در احیای افکار و عقاید شیعیان و ترویج مذهب اهل بیت نقش مهمی را ایفا می‌کنند. آنان مراسم خود را با اطلاع قبلی و هماهنگی‌های لازم در جنوب نیجریه و شهر **لاگوس** برگزار می‌کنند.

سومین کشور در جهان اسلام (نیجریه)

با این همه هنوز نشانه‌هایی از مهدویت در افکار و اندیشه‌ها و حتی برخی از آداب و رسوم مردم شرق نیجریه دیده می‌شود^(۱).

انجمن دانشجویان مسلمان نیجریه

انجمن دانشجویان مسلمان نیجریه در سال ۱۳۷۳ق/۱۳۳۳ش در دانشگاه **ایبادان** تأسیس گردید. مؤسسان و اعضای اصلی آن شیعه‌اند. اکنون کانون این تشکل شهر لاگوس می‌باشد. در حال حاضر این انجمن، بزرگ‌ترین سازمان مذهبی غرب آفریقا به‌شمار می‌رود که تعداد اعضایش در سراسر نیجریه به هزاران نفر می‌رسد و حتی برخی منابع تصریح نموده‌اند این گروه شیعی میلیون‌ها عضو در میان دانشجویان مسلمان دارد. انجمن یادشده تمایل دارد و در راستای این هدف می‌کوشد که نظام حاکم بر نیجریه، جمهوری اسلامی ایران را در

نقش اعتقاد به مهدویت

معتقدان به مهدویت در قرن سیزدهم هجری تأثیری عمیق بر شمال نیجریه گذاشتند و شخصیت بانفوذ نیجریه و عالم محبوب مسلمانان **هوسازبان - دان فودیو** - به فرهنگ انتظار و حکومت دادگستر حضرت مهدی اعتقاد داشت و نظامی را براساس این باور پی افکند.

چنین عقیده‌ای در شرق نیجریه گسترش یافت و انسان سلحشور و دلاوری به نام **رابح** به دان فودیو کمک کرد تا حکومتی با کارگزارانی معتقد به مهدویت تشکیل دهد. او هم‌چنین توانست یکی از بازماندگان وی را که **هیاتو** نام داشت و مدعی فرمانروایی دولت اسلامی **سوکوتو** بود، با خود متحد سازد. بعدها رابح در نبرد با فرانسویان استعمارگر در سال ۱۳۱۷ق کشته شد. هیاتو نیز چندی بعد به قتل رسید و با مرگ این افراد، نظام سیاسی بر اساس تفکر مهدویت رو به افول نهاد.

۱. همان‌ص ۷۴.

آموزشی بعد از دبستان تا مراحل پس از دوره متوسطه است. علاوه بر دانشجویان، مسلمانانی که اهداف، انگیزه‌ها و آرمان‌های این انجمن را پذیرفته‌اند نیز می‌توانند به عضویت آن درآیند. نمونه‌هایی از فعالیت‌های این انجمن به شرح زیر است:

۱. ایجاد مراکز تبلیغی و ترویجی.
۲. برگزار نمودن دوره‌های آموزش.
۳. برنامه آموزشی سرپرستان برای ارتقای سطح آموزش‌های مدیریتی که به تناب برگزار می‌گردد.
۴. بازدید از زندان‌ها، بیمارستان‌ها، مراکز نگه‌داری کودکان بی سرپرست.
۵. ارتباطات بین‌المللی و برگزاری سمینارهایی در شهرهای ایبادان، لاگوس و کادورا که باعث اتحاد و تقریب مردم مسلمان نیجریه با مسلمانان دیگر نقاط جهان گردیده است.
۶. فعالیت‌های تبلیغاتی در نقاط روستایی. این مسئولیت و وظیفه برای دعوت مردم روستایی به دین مبین

تشکیلات خود الگو قرار دهد و از تصمیم‌گیری‌های سکولار و غیردینی دست بردارد. اهداف و آرمان‌های این سازمان به شرح زیر است:

۱. اتحاد مسلمانان در سراسر کشور با تکیه بر اصل ایمان به ذات باری تعالی و برخورداری از رویه‌ای اسلامی مبتنی بر برادری به عنوان پایه و اساس تأمین صلح نهایی برای نوع بشر.

۲. تلاش برای تاسیس امت اسلامی و اجرای قوانین و مقررات اسلامی.

۳. تبلیغ و ترویج مطالعات قرآنی به عنوان کتاب مقدس آسمانی و تقویت زبان عربی به عنوان زبان قرآن و روایات معصومین برای برقراری ارتباط با جهان اسلام.

۴. گسترش رفاه عمومی مسلمانان و حفظ منابع و دفاع از حقوق آنان در جامعه و دولت.

۵. تربیت مبلغ توانا برای تبلیغ و تقویت اسلام در کشور نیجریه.

هر بخشی از انجمن دانشجویان مسلمان نیجریه شامل مؤسسات

سومین کشور در جهان اسلام (نیجریه)

کشور بر هیچ کس پوشیده نیست. آموزش قرآن، اعتقادات و سیاست اسلامی، فعالیت‌های اجتماعی، برگزاری جشن‌ها و مراسم مذهبی، نشر مجلات اسلامی از اهم فعالیت‌های ترویجی و تعلیماتی این انجمن می‌باشد. همچنین متجاوز از ده هزار مسجد در دبیرستان‌ها و دانشگاه‌های نیجریه وجود دارد که تحت نظارت این انجمن می‌باشند و شیعیان نیجریه به آن‌ها توجه دارند و اغلب، آیین و مراسم و نشست‌های خود را در آن‌ها اجرا می‌کنند. بیش از ۹۰ درصد طرفداران این انجمن باسوادند^(۱).

اسلام در قالب سخنرانی‌های متعدد و نیز اردوهای آموزشی اسلامی برای آنان شکل می‌گیرد.

همچنین انجمن شیعی مزبور به طرق گوناگون در مسیر توسعه و ترقی کشور نیجریه سهم عمده‌ای دارد زیرا تنها تشکیلات اسلامی است که در سطح گسترده‌ای به فعالیت مشغول است و اعضای قابل توجهی در این کشور دارد که شامل گروه‌های گوناگون اجتماعی، سیاسی و اقتصادی می‌باشد.

علاوه بر این، انجمن مذکور با پشتوانه‌ای محکم و مدیریت آموزشی توانسته است مدیران لایقی برای دستگاه‌های اداری تربیت یا معرفی نماید. این آموزش‌ها و تدابیر در قالب تشکیلاتی نظیر انجمن گروه‌های اسلامی نیجریه، انجمن مسلمانان نیجریه، شورای ملی جوانان نیجریه و جنبش احیای حرکت اسلامی شکل گرفته است. نقش انجمن دانشجویان مسلمان نیجریه برای ارتقای معارف دینی و اخلاق اسلامی در جامعه این

۱. همان، ص ۳۱۵-۳۱۴، سرزمین زبان و قومیت‌ها، ص ۱۰۰-۹۹ و جزوه اساسنامه و اهم فعالیت‌های انجمن دانشجویان مسلمان نیجریه (رایزنی جمهوری اسلامی ایران/بایگانی اداره کل اعزام مبلغ به خارج از کشور).